

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

Premsla, Yitshak Itzak ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

71

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084

שטאמפירוט עירם : דיועז
זינד דיא שטאמפירוטען
אדום'ו, נאך איהרען בע-
זעונגען זיין איהרעם ערב-
לאנדע, דערועלבע עשו איזט
דער שטאמפאטער רעו
פאלקען אדום :

לו (א) יעקב אבער בעועצ-
טע זיך אין דעם
לאנדע, וואָ זיין פאטער זיך
אויפגעהאלטען : נעהמליך
אום לאנדע כנען : (ב) היר פאלגט דיא געשלעכטפאלגע יעקב'ו, יוסף, אין
איינעם אלטער פאן זיבענעצען

אלוף עירם אלה י אלופי אדום
למשבתם בארץ אהותם הוא
עשו אבי אדום : פ

לו א וישב יעקב בארץ מגורי
אביו בארץ כנען : אלה
תלדות יעקב יוסף בן שבע

עשרה
אין יארהען

תרגום אונקלוס

רשי

רבא עירם אליו רבבי אדום
למותרתהון בארע אחסנתהון הוא
עשו אבוהון דאדוםאי :

לו (א) ויטיב יעקב בארעא תולדות
אבוי בארעא דקנען :

(ב) אליו תולדת יעקב יוסף בן שבע
עסרי

לו (א) וישב יעקב אחר שכתב לך
יישובי עשו ותולדותיו בדרך
קברה שלח היו ספנים ומשובים לפרש הארץ
כתיבנו וסדר מלחמותיהם איך הוישו את
הארץ כירש לך יישובי יעקב ותולדותיו בדרך
ארובה כל גלגולי סנתם לפי שהם משובים
לפני המקום להאריך בהם וכן אתה מונח
בי דורות שאחדם ועד נח פלוגי הוליד פלוגי,
אכשנא לנח האריך בו וכן בי דורות שמנח ועד
אברהם קצר בהם ומהגיש אלל אברהם האריך
בו מאל למרגלית שפלי בין החול אדם
המרגלית ומשמנחה הוא משליך את הכרורות עידו וטעל המרגלית : (ב) אלה תולדות
יעקב ואלה של תולדת יעקב אלה יישוביהם וגלגוליה' עד שבאו לכלל יישוב סנה ראשונה
עסף בן שבע עשרה ונ' על ידי זה כתגלגלו וידרו לעברים זהו אחר ישוב פאשו של מקרא
להיות

באור

פנה מלכים רבים מלכו לאדום על מלכות רומי ואין רומי אלוף אבל היא מלכות גדולה תקיפת
אמתני יתירה לא היה כשהי בממלכות, אבל מה שאמרנו בפרקי רבי אליעזר וכו' ומגדיל ורומי
וכו', כוונתם בזה מה שהודעתך כמה פעמים כי היו המקרים בראשונים רומי לזרעם וכו'.
(הרמב"ן), ע"ש שהאריך עוד, ולפי פאשו הוא שם אחד מהאזורים מורע עשו שבארץ שעיר, ולפי
המסופר בס' הישר הוא בן קרח בן אהליבמה אשת עשו :

לו (א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו, טעמו כי אמר אלופי עשו יסנו בארץ
אחותם כלומר הארץ שלקחו להם לאחות עולם אבל יעקב יסג נר כאביו בארץ לא
להם אלא לכנען והכונה להגיד כי הם בוזרים לגור בארץ הנכרת ושיקיים בהם כי נר
יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית ע"ו י"ג), ולא נעשו כי ביעקב לבדו יקרא להם זרע.
(הרמב"ן), וכן מתורגם בל"א (יעקב אנה) : (ב) אלה תלדות יעקב, זה לשון
הרש"ס ז"ל, כפי מה שמנחתי בכ"י יסן על קלף שניד המתרגם האשכנזי, (כי נבי'
הרש"ס שבדפוסם נפלו טעויות רבות וחסרוק הנכת המעתיק הראשון שהדפיסו בגלגלן,
והעתיק מן הרש"ס כ"י הזה, ולא היה בקי בלתימות הישנות ההן, כאשר כתבתי בהקדמה
הקונטרס

עשרה שנה הרהרעה את אחיו

יאהרעו, היטעטע מיט ויינען
ברידערן דאן קלוינעפֿיה,
אונר

בצאן

תרגום אונקלוס

רשי

עשרי שנין הוה רעי עם אחוהי

בענא

להיות דבר דבור על אופניו ומ'א דורש תלה
הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים
אחת שכל ענינו של יעקב לא עבד אכל לבן אלה
ומה שאירע ליעקב אירע ליוסף זה נאטעס חה
וכן הרבה דבר ועוד נדרש בו
הספק יעקב לישב בשלוה קמן עליו רוגו של יוסף דיקים מנקשים לישב בשלוה אמר
הקב"ה לא דיים לדקיקי מה שמתוקן להם לעה ג אלה שנקשים לישב בשלוה בע"הו:
והיא כער שיהי עשה מעשה כערות מתקן בצערן ממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה:

באור

הקונטרס עלים לתרופה שנתפס כנר) אלה תולדות יעקב, יאכילו וחינו אהבו שכל
זה שלמדנו רבותינו כי אין מקרא יונא עדי פשוט, אף כי עיקרה של תורה באה ללמדנו
ולסודיענו ברמזות הפשט והגלות וההלכות והדריכות על ידי אריכות הלשון ועל ידי שלשים
ותים מדות של ר' אליעזר בנו ר' יוסי הגלילי ועל ידי שלש עשרה מדות של ר' ישמעאל,
והראשונים מתוך חסידותם נתעסקו לנטות אחרי הדרשות שהן עיקר ומתוך כך לא הורגלו
בשיח פשוטן של מקראות ולפי שאמרו חכמים אלתרבו בניכם בהגיון, וגם אמרו העוסק
במקרא מדה ואיכה עדס העוסק בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו ומתוך כך לא הורגלו כל
בשפוטן של מקראות, וכדאמרי' במסכת שבת הוינא בר תומי פרי שנין ונרסיקן כולה
מתדא ולא הוה ידענא דאין עקרא יונא עדי פשוט, וגם רבינו שלמה אבי אמי מואיר
עני גולה שפירש תורה נביאים וכתובים נתן לב לפרש פשוטו של מקרא, ואף אבי שמואל
בר אביר חתנו ז"ל נתווכחתי עמו ולפניו והוד' לי שאילו היה לו פנאי היה נחך לעשות
פרומים אמרים לבי הפשטות המתקדשים בכל יום, ועתה יראו המשכילים מה שפירשו
הראשונים, אלה תולדות יעקב, אלה מקראות ומאורעות שאירעו ליעקב, והפס' זה הכל
היה, כי כל אלה תולדות האמור בתורה ובכתובים יש מהם שפרש בני האלם יש
אדם רבום שפרשים בני בנים, כאשר פירשתי באלה תולדות נח, למעלה בפרשת
בראשית כתיב והיו נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת (לעיל ה')
(ל'ב), ואחרי כן מפרש כי העולם חטאו ונח נאח טן, ואחרי כן מפרש אלה תולדות נח
בני בניו האך כי שלמה בניס הוולו ונח הקב"ה להכניסם בתוכה י"ב חדש ובנאמס ויולדו
להם בנים אשר העבול (סס' א') עד שבעים לשבעים בניס שהיו שבעים אומות כדכתיב
ואלה גפרדו וגו' (סס' ל"ב), וכן בעשו בפרשה ראשון מפרש בני עשו שטלדו לו במקום
אביו ואחרי כן וילך אל ארץ וגו' (סס' ל"ג), וישב לו בהר שעיר וכל הפרשה, וכתיב ואלה
תולדות עשו אביו אדום בהר שעיר (סס' ט') וכל פרשה שנייה זאת בני עשו (ר"ל ויה שהולדו
בני עשו), וכסס שמיניו בעשו שפירש שמיניו נולדו במטרי אביו קודם שהלך אל ארץ חספני
ועקב ובני בניו נולדו בהר שעיר, כן ביעקב למעלה כתיב והיו בני יעקב שנים עשר
וגו' (סס' ל"ב), ומפרש לבסוף אלה בני יעקב אשר ילד לו בספן ארס, ויבא יעקב אל
אחיקא אביו וגו' (סס' כ"ז), הרי פירש בניו של יעקב והיכן טלדו כאשר עשה בכנו עשו,
ועתה כתיב אלה תולדות יעקב, בני בניו שהיו שבעים והאך טלדו כינר יוסף בן שבע עשרה
שנה ובתקנאו בו אחיו ומתוך כך ירד יהודה עאת אחיו והיו לו בניס בכניו ובעדלם
עלה וסרן חרס ובתגלגל הדבר שוסף הורד מנרומה ונולדו לו במנרים מנשה ואפרים
ומנחם יוסף בשביל אביו וביתו עד שהיו שבעים, וכל זה היה נחך משה רבינו לכתוב שכל זה
היחוס בשבעים נפש ירדו אנתיק וגו' (דברים י' כ"ב) עכ"ל: כן שבע עשרה שנה,
למדועיק כי עשרים ושתיים שנה נעלם מאביו יעקב שהרי בן שלשים שנה היה בעמדו לפני
פועה ונבע עקי האובע ושני שנים של רעב ולו נח אביו כדכתיב ושד קעש שנים אשר אין

אונד גינג אלז קנאכע אום , מיט דען זאָהנען דער בלהה , אונד זלפה , דער ווייבער זיינען פֿאַטער : אַלליין יוסף איבערבראַכטע איהרעם פֿאַטער אַללערלייאַ איבלע גאַרריכטען פֿאַן

בִּצְאֵן וְהוּא נָעַר אֶת־בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת־בְּנֵי זְלֵפָה נְשֵׂי אָבִיו וַיֵּבֵא יוֹסֵף אֶת־דַּבְּתָם רַעֲהָ יָגֵר אִבְהֵם

ר ש י

חרגום אונקלוס

אל בני בלהה כלומר ורגיל אל בני בלהה לפי שהיו אחיו עבדים והוא מקרבם : דבתם רעה כל רעה שהיא רחוקה מאחיו בני לאה היה מגיד לאביו שהיו איובלים חזר מן החי ומזוללים בבני השפחות לקרותם עבדים וחטודי על הערות ובשלתן לקה וישקטו מספר עליהם שקורים לחמיהם עבדים לעבד זכור יוסף ועל הערות מספר עליהם ומשא השת אדוכיו וגו' : דבתם כל לשון דבה פרלרין בלעז (בל"א גרעדע אדר רעדט) כל מה שהיה יכול לספר בהם רעה היה מספר : דבה לשון דובב שפתי ישנים (עד

בענא והוא רבי עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי אבוקי ואיתי יוסף וית דבחוון בישא לאבוהון

באור

חרגום וקציר (לקמן מ"ה ו') : (הרש"ס) : היה רעה אח אחיו בצאן , לשון הרש"ס בני בלהה לפי דרך ארץ קורא אחיו ולא בני השפחות : והוא נער אח בני בלהה וגו' , בערותו ורגילותו ומשמו היה עם בני בלהה ועם בני זלפה ומתוך כך התחייב אחיו בני לאה לשנות אותם : אח אחיו , עם אחיו רעה , ובשמת בערותו היה כבדל מרס ורגיל עם בני השפחות כמו נער , כדכתיב כי נער ישראל (הושע א"ח) וכתיב יקמו כל הנערים וישקפו לפניו (שמואל ב' ג' י"ד) , הולך ומונה כל מיני עיניים שנרשו לשטא אותם , וגם יבא יוסף את דבתם רעה , את דבתם של אחיו רעה , כעדרה אנדה לפי פירושי שאמר לאביו כך מציאם הם בני השפחות אל בני מוכדם ואני רגיל אלם פשטנים אחרי לא עמדו על העיקר עכ"ל הרש"ס , וא"כ היו בני השפחות אהביו , וכי פו' רש"י , אל לדעת רבותיו בני רעל כולם היה מוניח הדבה , וכן נראה מהכתוב שכל הסכיוו בזמירתו , שאל"כ מדוע לא הנילוהו בני השפחות , ולהרמב"ן בזה דרכים אחרים אל שכלם לא יסכיוו עם סדר הנחת הטעמים כמבואר לענין , ולסוף העלה שהנכון בענין שתרנס אבקטם , והוא נער והוא מרבי , יאמר כי בהיותו נער הי' תמיד עם בני השפחות הם גדלוהו כאב ולהם טיה אניהם שימרוהו וישרתוהו לא לבני הגבירות , והוא מניח מהם דבה רעה אל אניהם , ולכן ישנאוהו אלה הארבעה האחים , ואחר כן אמר כי אביו אהבו ויראו אחיו האחרים כי אותו אהב אניהם יותר מכלם , ויקנאו בו וישנאוהו , כמנא שנוא מכלם בטו הגבירות יקנאו בו בעבור אהב אותו מהם והם בני גבירה כמנה , ובני השפחות אשר לא יקנאו בזה למעלתו עליהם , ישנאו אותו בעבור היותו מניח דבתם אל אניהם : ועם דבתם רעה להפליג כי כל דבה רעה היא , ועל דעת רש"י יתכן שהיה דבה טובה , ומניח דבה הוא אשהידיאה יגיד (אף שיאמר אמת) , אל ומניח דבה הוא כסיל (משלי י"ח) , האומר שקר [ודבה מניחה כמו ויניחו דבת הארץ (נמדבר י"ג ל"ב)] : ועל דרך הפשט אינו קשה שיקראו נער והו' בן שבע עשרה שנה כי בעבור היותו קטן מכלם יקראו כן למור כי לא היה מתחוק כאחיו וינטדך להיות עם בני בלהה וזלפה מפני בערותו וכתיב ברחבעם בן שלמה ורחבעם היה נער ורך לבב ולא התחוק לפניהם (ד"ה ב' י"ג ו') , והוא בן ארבעים ואחת שנה בעלבו , וכן השנים לנער אבשלום (שמואל ב' י"ח ל"ב) , ובנימין ברדתו למכרים גדול ממש ויקראו נער כמנה פעמי' (מדברי הלויב"ן ז"ל) , וכ"ת העתרג' האשכנזי : נשי אביו , כי נשיו היו שלקסם לכנס (כש שכתב

אבותיהם: וישראל אהב את
יוסף מכל בניו כי בן זקנים
הוא לו ועשה לו כתנת פסים:
וראו

פאן איהנען: (ג) גון ליכטע
ישראל דען יוסף מעהר אליו
אללע זיינע זאָהנע, ווייל ער
זיין זאָהן זיינעו האָהען
אלטערן וואָר: אונד מאַכטע
איהם איינען בונטען ראָק:
אלו

תרגום אונקלוס

רשי

אברהם: (ג) וישראל רחם ותר
יוסף מכל בנוהי ארי כרמס הוא
ליו ועבר ליה כתנא דפסי:
וחו

ו: (ג) בן זקנים שטולד לו לעת זקנתו
ואת כל זקנים הוא ליה כל מה שלמד משם
ועבר מסר לו ד"א שהיה זו זקנותו של דומה
לו: פסים לשון כלי מלת כמו כרפס ומכלת
וכמו כתנת הפסים דתמר ואמנון ומ"ח ע"ג
כרותיו שנמכר לטועיפר ולסוחרי' ולישמעלים
ולמדנים

באור

מכתוב בכל אחת מהן לאשה (לעיל ל' ד' וע') ולא יקרא אותן הכתו' שפחות רק בהיותן עם
הגל ולאה שהן גבירות להן וכן רשם את השפחות ואת ילדיהן (סס ל"ג ב'), לומר כי בעבור
היותן שפחות לרחל וללאה שם אותן לפניהן, וכן וישכב את בלהה פילגש אביו (סס ל"ה ב'),
שאלו היתה גברת לא יעשה כן, ויתכן כי נחמי' רחל ולאה יקרא אותן שפחות ופילגשים ועתה מותר
לקרוא לבנים, כ"כ הרמב"ן, וכבר הזכרנו למעלה שהנראה שגם הפלגש תקרא אשה: רבחם,
כל לשון דבה שרל דין בלע"ז [ובל"א (גרעדי או רעדי), ונרש"י כ"י מזאתי כאן ובפ' שלח לך
(במדבר י"ד ל'), לעו של דבה פלוד יין, והוא פלעדא יע ובל"א (פארטראג)], כל מה שהיה
לכל לדבר בהם רעה היה נוספר, דבה, לשון דובב שפתי ישנים (ש"הו' י'). (רש"י), ושראו
דבן ודגש הגו' ת נורה על חסרון גו' ת עין הפעל: (ג) וישראל אהב וגו', כל זה גרס
הקטן הרשב"ם: אהב את יוסף, ויתר מכל בניו: כי בן זקנים הוא לו, שהולידו
הזקנים והוא בן תשעים, אחת שנה וגם אחיו בנימין קראו וילד זקני' קטן (לקמן מ"ד כ'), וכן
ב"ה רשב"ם וז"ל בן זקנים, כי אחרון היה ל"ח בניו, אבל בנימין לא נולד אחרי כן עד
הן מרובה והרבה קודם שטולד בנימין היה לו בן זקנים והתחיל לאהבו עכ"ל, והרמב"ן כתב
על השורש הזה שאינו נכון בעיניו כי הכתוב אמר שאהב את יוסף מכל בניו בעבור שהוא בן
זקנים וגם כל בניו נולדו לו בזקניו, והנה ישאכר חבטון אינם גדולים מיוסף רק בשנה או
שנים, והנראה כי מונח הזקנים שיקחו אחד מנביהם הקטנים להיות עמו לשרתו והוא
בשני על ידו תמיד לא יפרד ממנו והוא נקרא לו בן זקניו בעבור שישרתו לזקניו, והנה לקח
יוסף את יוסף לבד הזה והיה עמו תמיד ועל כן לא הלך עם הנחן ברעותם במקום רחוק,
למקום שאמר בר חכמים, וינה לומר שהיה בן דעת וחכם בעיני אביו ועמו כטעם זקנים,
מתם נילד זקנים, בר סנתין כי לא אמר הכתוב ככאן כי בן זקנים היה אבל
אמר הוא לו שהיה בן בעיניו, ואת סוכתם באמרם כל מה שלמד משם ועבר אסר לו לומר
שמר לו חכמות וסתרי תורה ומצאו משכיל ובעל סוד בהם כאלו היה זקן ורב ימים עכ"ל:
זקנים, שם בלשון רבים לא יבא ממנו יחיד, ועיין מה שכתבתי בפ' וירא (לעיל כ"א ב'):
הזנת פסים, לשון כלי מלת כמו כרפס ומכלת (אסתר א' י'), וכמו כתנת פסים דחמור
אמנון (שמואל ב' י"ג י"ט). (רש"י), והרד"ק בארשים שרש פס' כ' כתנת פסים, היה ייבנעים
דגם שכל פס ממנו היה מנבע בפני עיניו ותרגום ככף חיש (מלכים א' י"ח מ"ד), כפפת
דל

(ד) אלו דיא כרידער זאָהען, דאָס איהר פֿאַטער איהן מעהר ליכטע אָזן אַללע וינע ברידער, האָסטען זיא איהן אונד קאַנטען ניכט פֿריינדליך מיט איהם שפרעלען : (ה) איינזט דאָסטע יוסף איינען טרוים, רוען ער צעהלטע ער וינען כרידערן : דאָ האָסטען זיא איהן נור דעוטאָ מעהר : (ו) ער שפראַך נעהמליך צו איהנען : האָרט דאָך דען טרוים, וועלכען איך געטרייסט האָבע : (ז) ען וואָר אַלו ווען וויר גאַרבען באַנרען אויף דעם פֿעלדע, אינד אַלו ווען טיינע גאַרבע זיך אויפֿריכטע טע, אונד שטעהן כלייב : אייערע גאַרבען אָבער זיך הערום שטעלטען, אונד זיך צו מיינער גאַרבע ביקטען : (ח) דאָ שפראַכען וינע ברידער צו איהם, דענקוט דוא עטוואַ אונד

ד ויראו אהיו כראתו אהיה אביהם מכל אהיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם : סויהלם יוסף הלום ויגד לאהיו ויוספו עוד שנא אתו : ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי : והנה אנחנו כאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמת אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי : ח ויאמרו לו אהיו

המלך

רשי

תרגום אונקלוס

ולמדנים : (ד) ולא יכלו דברו לשלם • מתוך גבותם למדט נכחם שלא דברו אחת נפה ואחת בלב : דברו • לדבר עשו : (ז) מאלמים אלמים • כתרגושו מלסרין איסרן עמרין וכן טשא אומותיו (תהלים קכ"ו) וכשוהו בלשון משנה והלמות טוטל ומכרין : קמה אמתו • נוקפה : וגם נצבה • לעמוד על עומדה בוקיפה

(ז) נחוו אחוהי אביריתיה רחמי אבהון סבל אחוהי וסנו יתיה ולא צבו לטללא עמיה שלם : (ח) ותלם יוסף חלמא וחזי לאחוהי ואסיפ עוד למסני יתיה : (ו) נאמר להו שטעו בען חלמא דרין די חלמיתו

(ו) והא אנתנא טאסרין אסרין בגו חקלא והא קמת אסרתי ואף אודקפת והא נוסתתרו אסרתכוון וסגדו לאסרתי : (ח) נאמרו ליה אחוהי המלכו

באור

ידא עכ"ל, וכ"ת יב"ע והתרגום הירושלמי פרגוד מזוייר, וכן מחורגס בל"א : (ד) דברו לדבר עשו : (ה) ויגד, איתולאחיו : (ז) טאלמים אלמים, כתרגושו מלסרין איסרין ור"ל אונדין אנודות ועומרי התבואה, וינכח השם הזה גם בקבין הנקבות כמו בשל חלמתי (תהלים קכ"ו) א"כ"כ הראש"ע והרד"ק בשרשים טרש אלס, והנה הרחיקו עדותם והי' להם להביא מוסקוק, אלמתיכם, אבל לוי כראת שאין אלמתי ואלמתיכם הקבין ען אלס, רקט פלמה, ויאמר בלשון יחיד אלס גם אלמה, ומלת אלמתי לעד שהנפרד אלמה בעבוד המ' י"י טנאה במקום הכ"א : קמה אלמתי, נוקפה : וגם נצבה, לעמוד על עומדה נוקיפה

הסבינה

תַּמְלִיךְ תַּמְלִיךְ עֲלֵינוּ אִם-מִשׁוֹר
 תַּמְשַׁל בְּנוֹ וְיוֹסֵפוֹ עוֹד שְׁנֵא אֲחוֹ
 עַל-חֲלָמָתוֹ וְעַל-דְּבָרָיו :
 וַיְחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיִּסְפֹּר
 אֲתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלָמָתִי
 חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ
 וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים
 לִי : וַיִּסְפֹּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחָיו
 וַיַּעַרְבוּ בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה
 חֲלֹמֶיךָ הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלָמְתָהּ הַבּוֹא

אלו קאניג צו רענירען ?
 ארער אונז צו בעהערשען ?
 ויא האסטען איהן אלוא נור
 דעזאמעהר , איבער זיינע
 טרויסע , אונד איבער זיינע
 רעדען : (ט) ער האסטע נאך
 איינען אנדערן טרויס , אונד
 ערשעהלטע איהן זיינען
 ברידערן : שפראך נעהמליך ,
 זיהע , איד האבע נאך איינען
 טרויס געהאבט , עו נאך
 אלו ווען דיא וואנע , דער
 מאנד , אונד איילך שטערנע
 זיך פאר מיר ביקטען :
 (י) דיעזע ערשעהלטע ער
 זיינעם פאטער , אונד זיינען
 ברידערן : דער פאטער נאך
 איהם איינען פערזויג , אונד
 שפראך , וואו איזט דאז פיר איין טרויס , וועלכען דוא געטרויסט האוט ?
 ואלל

תרגום אונקלוס

רשי

הַיָּרֵחַ אֶת טְרַמְי קְטִילָה עֲלֵנָא אֲז
 סְטִילִין אֶת סְכִיד לְמִשְׁלַט בְּנֵא
 וְאִסְיַפּוּ עוֹד סִנּוּ יִתִּיהַ עַל חֲלָמֹתָי
 עַל פְּתֻמְוֹתָי : (ט) וַחֲלֵם עוֹד חֲלָמָא
 אֲחֵרָא וְאִשְׁתַּעֲי יִתִּיהַ לְאָחָוְהִי וְאָמַר
 אֶל חֲלָמֵי חֲלָמָא עוֹד וְהֵא שְׁמִשָּׂא וְסִיחָרָא וְחַד עֶשֶׂר כּוֹכְבֵיא סְנַדְיוֹ לִי :
 (י) וְאִשְׁתַּעֲי לְאָבֹתָי וְלְאָחָוְהִי וְגַם בִּיה אָבֹתָי וְאָמַר לִיה מַה חֲלָמָא חֲלָמְתָּ
 דִּי חֲלָמְתָּא הַמִּיתִי

בוקיפה : (ח) ועל דבריו : על דעתם דעה
 שהיה עבית לחניהם : (י) ויספר אל אחיו
 אחיו : ואחר שספר אותו לחזו חזר וספר
 לאביו בפניהם : ויגער בו : לפי שהיה עטיל
 שגאה עליו : הלא נבוא : והלא אתך כבר
 עתה והלא לא היה יודע מהדברים ענינים
 וחד עשר כוכביא סנדיי לי :
 (י) ואשתעי לאבותי ולאחותי וגם ביה אבותי נאמר ליה מה חלמא חלמת
 גיתי

באור

החבונה , מפעלי הכפל , והנשות הנ"ל יוכיח : וכתב הרמב"ן ענין החלום באלמוות כי
 החלום על ידי אלמוות ותבוא הישתחו לו , וענין תסכינה , כי יקפו אותו כעלך עתיד לכידור
 אר עבדו יתנו סכיב לו עכ"ל : (ח) המלך תמלך עלינו אם משול המשל בנו , פירש
 דט אברהם אנטנו כשייך עלך עלינו או אתה תמשול בנו בחוקה , ויתר ככון לפירש כדעת
 חלקום התדיה עלך עלינו או שלטון מושל בנו כי לשניהם אדם משתחוה לא תהיה עלינו לעולם
 לא עלך ולא מושל : (הרמב"ן) : על חלמתו ועל דבריו , שהיו אכזבים אותו על החלומות
 גם על הספור שהיא מספר אותו להם כמתהלל כמו שאמר שמואל החלום הזה חלמתי -
 הרמב"ן : (י) ויספר אל אביו ואל אחיו , לאחר שספר אותו אל אחיו חזר וספרו לאביו
 בפניהם , וספר החלום הזה לאביו ולא הרמב"ן כי הוא עבדו הכיר סתרגו כי השמש ירענו
 לאביו

ואלל איך, דיינע מוטטער, אונר דיינע ברודער קאממען, אונר פאר דיר צור ערדע צו ביקען: (יא) דוה ברודער וואורדען אייפערזיכטיג אויף אוהן: דער פאטער אכער סערקטע זיך דיווען: (יב) איינזט גינגען זיינע ברודער: איהרען פאטער קליינעוועה צו שכם צו ווידען: דא

נבואה אני ואמרו ויהיה להשתחות לה ארצה: ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר: שני יב וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם: נקודה על את ויאמר

רש"י

תרגום אונקלוס

לבלהה אנדלתו כאמו ורבותיו למדו מכאן שאין תלוס בלא דברים בטלים ויעקב נתכוון להוכיח הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו לכך אמר לו הבו נבוא וגו' כשם שא"ח באיך כך האר בטל: (יא) אמר את הדבר היה ממתין ומנסה מתי יבוא וכן אמר אינונים (ישעיה כ"ו), וכן לא תשמור על חטאתי (איוב י"ד) לא תמתין: (יב) לרעות את צאן כקוד

נתי אגא ואמרו ואחד לטקנד לך על ארעא: (יא) וקנאו ביה אחיהו ואביהו נטר ית פתגמא: (יב) ואחיהו לטרעי ית דעגא דאכוחון בשכם: (יב) ויאמר ישראל

באור

לאביו, כ"כ הרמב"ן: ויגער בו אביו, גערה המחזקת עם ב"ת הוא גערה ממש דרך קלון, ובלא ב"ת הוא לשון השתתה כמו הנני גער לכס את הורע (מלאכי ג' ג') גערת גוים אגדת רשע (תהלים ט' ו'), גערת הוא כפל לשון של אגדת, וכן גער חית קנה (שם כ"ח ל"א), ובעבור אראה נפניהם שהיו שונאים אותו על זה, לכן גער צו לשכך חמתם מעליו: סה החלום הזה אשר חלמת, כמו מה אדם ותדעכו (שם קמ"ד ג'), כלומר מה החלום הזה אינו כלום שאגידנו כי אינם אלא דברים בטלים, או טעם הגערה לומר איך נאך לכך לחלום החלום הזה אין זה כי אם גזנה לב ובערות שיעלו דברים כאלו על לבך, עכ"ל שנאמר בחלומות רעיוןך על משכבך סלקו (דניאל ג' כ"ט), והנה אשך על משכבי (שם ד' ג'). (הרמב"ן): הבוא וברוא אני ואמך, (לשון רש"י), והלא אשך כבר מתה והוא לא היה יודע שהדברים מניעים לבלהה אנדלתו כאמו ורבותיו למדו מכאן שאין תלוס בלא דברים בטלים ויעקב נתכוון להוכיח הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו לכך אמר לו הבו נבוא וגו' כשם שא"ח אפשר באיך כך הכל בטל עכ"ל, ולפי פאשו של מקרא גער צו על שהיא חושב בדברים כאלה וישגיח בהבלי החלומות ואין זה אלא מעשה נערות, וכ"כ הרמב"ם מה החלום הזה וגו', אפילו היתה אמו קיימת היה אומר להוכיחו עכ"ל, וכ"כ בס' הישר ח"ל התחשוב בלבבך אשר בוא נבוא אני ואמך ואחד עשר אחיך להשתחוות אליך כי תדבר הדברים האלה עכ"ל, הנה לא האשימו רק על אשר הוא מדבר הדברים האלה ומתשנס: (יא) ויקנאו קל הנו"ן להקל וישפטו להדגש: שמר את הרבר, בלבו ובין שמרו עדתיו (תהלים ג' ט'), על הפירוש הנכון. (הראב"ע), וכת"א נטר, ויב"ע תרגם נטר בלבוה, ולשון הרמב"ם ואביו שמר את הדבר, מה נודך לכתוב זה, אלא כשנראה לו הנסורה ולא האמין לבניו שהיו קי וראו ישראל את העגלות אשר שלח פרעה כי לא נאלמו כי אם על פי המיך כמו שכתוב שם עגלות על פי פרעה (לקמן מ"ה כ"א), או האמין על ידי החלומות שמוכיחין אסופו להיות מושל, ועגלות הללו על ידי מלכות וממשלה באים, ומתוך כך אמר רב עזר ווסף בני סי (שם כ"א), כי תימיה גדולה

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא
 אֶחָיִךְ רַעִים בְּשָׁמַיִם לָכֵן
 וַיִּשְׁלַחֲךָ אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לוֹ
 הֲנִי יָד וַיֹּאמֶר לוֹ לִדְנָא רֵאָה
 אֶת-שָׁלוֹם אֶחָיִךְ וְאֶת-שָׁלוֹם
 הַצֵּאן וְהִשְׁבֵּנוּ דְבַר וַיִּשְׁלַחֲךָ
 מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֵא שְׂכֵמָה :
 וַיִּטְצֵאֲתָהּ

(יג) דא שפראך ישראל צו
 יוסף, וויידען דיינע ברודער
 ניכט צו שכם? קאטמע! איך
 ווילל דייך צו איהנען שיקען:
 דיוער אנטווארטעטע, איך
 בין עו צופרידען: (יד) יענער
 שפראך, געהע דאך הין,
 זיהע נאך דעם וואהלכפנידען
 דיינער ברודער, אונד דער
 העערדע, אונד ברונג מיר
 נאכריכט: ער שיקטע איהן
 אכ פאן דעם טהאלע בייז
 חברון, אונד ער גינג נאך
 שכם: אונטער

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלֹא אַתָּה בָּעָן בְּשָׁמַיִם
 אֵיתָא וַאֲשַׁלְחִינְךָ מִתְּהוֹן וַאֲמַר לִיה
 הָא אֵינָא : (יג) וַאֲמַר לִיה אֲוִילֵד--
 בָּעָן חַוִּית־שָׁלוֹם אַתָּה וְיִת־שָׁלוֹם עֵנָא
 וְאַתִּיב לִי פִתְגָמָא וְשַׁלְחִיה טַמְיִשְׁר
 חֲבֵרוֹן וַאֲתָא לְשָׁמַיִם : וַאֲשַׁכְחִיה

רש"י

נקוד על את שלא הלכו אל לרעות את עמון:
 (יג) הכני לשון עטו חריוות כודרו למות
 אביו ואע"פ שהיה יודע באחי שאוכלין אותו:
 (יד) מעמק חברון והלא חברון בהר שנאמר
 ויעלו כנגב ויבא עד חברון (במדבר יג) אלא
 מעבה עמוקה של אותו נדיק הקטור בחברון
 לקיים מה שנאמר לאברהם בין הכתרים כי
 גר יהיה זרעך: ויבא שכמה. מקום שכן
 לטורענות שם קלקלו השכנים

באור

גדולה היה האיד האמין אחרי שראה כתנתו מלאה דם כמו שנחרד יחזק על יעקב בשביל שגא
 השער בחלקת טוריו עכ"ל: (יב) וילכו אחיו, לא הי' הדבר סמוך אל החלומות, רק
 הכתוב מספר סוף דבר הקנאה השמורה בלבנסומה שגרמה, וכן מתורגם בל"א (איינשט
 גענן): (יג) הלוא אחיך רעים בשכם, במקום סכנה שהרגו אנשי הנקום, זה שמעתי
 מפי קרא חבירנו והנאה לי. (הרש"ס), וכן כתב יב"ע בתרגומו, ומ"מ יש להפליא מה נתחדש
 לו עתה שלח את יוסף לראות שלומם, ומדוע לא מנעם בתחלה מליילך לשם, אבל לפי
 המוסר בספר הישר נכון הוא, כי ז"ל ויהי בהיות בני יעקב רועים בשכם כיום הוא
 ויתמהמהו, ויעבור עת האסף כל המקנה ולא נאו: וירח יעקב כי התמהמהו בניו בשכם
 ויאמר יעקב בלבו פן יקומו עליהם אנשי שכם להלחם נס על כן התאמר בואם היום הזה:
 וקרא יעקב אל יוסף בנו ויטוהו וגו' עכ"ל: הנני, אעשה כדברך, והוא לשון ענוה חריוות,
 נודרו למכות אביו וחסף על פי שהיה יודע באחי שאוכלין אותו (רש"י): (יד) והשבני, פירושו
 והשיב לי: טעמק חברון, והלא חברון בהר שנאמר ויעלו כנגב ויבא עד חברון (במדבר יג)
 כ"ב), אלא מעבה עמוקה של אותו נדיק הקטור בחברון לקיים מה שנאמר לאברהם בין הכתרי'
 כי גר יהיה זרעך (לקמן טו יג). (רש"י), והוא מבר, אבל לפי פשוטו הי' שכן בעמק
 שאל חברון בהר ואכלה עמק הגבלי ההר, וכ"ה בספר הישר: ויבא שכמה, ולא מנחם:
 וילך יוסף בשדה אשר אבל שכם לראות אנה פנו אחיו ויתעה בדרך במדבר ולא ידע אנה יילך.
 (מסבר הישר), ולכן הוסיף המתרגם האשכנזי ותרגם (אונטרזעגש פאלד), והכתוב קיטר
 במסור

טו וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ
 בְּשָׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר
 מַה תִּבְקֹשׁ: טז וַיֹּאמֶר אֶת־אֲחִי
 אֲנֹכִי מִבְּקֹשׁ הַגִּידָה נָא לִי אִיפֹה
 הֵם רְעִים: יז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ גִּסְעוּ
 מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלוּכָה
 דַּתִּינָה וַיִּלְךְ יוֹסֵף אַחֵר יָחִוּ
 וַיִּמְצְאוּם בְּדָתָן: יח וַיֵּרְאוּ אֹתָם

(טו) אינטער וועגן פֿאַנד איהן
 איין מאָן, דאָ ער אויף רעם
 פֿעלדע איררענינג: דער מאָן
 פֿראַנטע איהן וואָו זוכט
 דואָ? : (טז) ער שפראַך,
 מיינע ברודער זוכע אַיך:
 זאָגע מיר דאָך, וואָ זיי
 ווידען: (יז) דער מאָן
 שפראַך, זיא זינד פֿאַן היר
 ווענגעזאָגען, דען אַיך האָבע
 זיא זאָגען האָרען, לאַזט אונז
 גען רוהן געהען! יוסף גינג
 זיינען ברודערן נאָך, אונד
 פֿאַנד זיא צו רוהן: (יח) אַלז
 זיא איהן פֿאַן פֿערנע
 ערבליקטען

טרחק

תרגום אונקלוס

רש"י

(טו) וַיִּמְצְאוּהוּ נִבְרָא וְהָאִישׁ כְּתוּבָא
 וַיִּשְׁאַלְהוּ נִבְרָא לְמִיטְר טַה אֶתְּ כְּשִׁי:
 (טז) וַיֹּאמֶר יִתְדְּאֲחִי אָנָּא כְּשִׁי חַיִּי קַעַן
 לִי אִיפֹה אֵינֹון רַעַן: (יז) וַיֹּאמֶר נִבְרָא
 גְּטִלוּ טַבָּא אָרִי שְׁטַעִית דְּאָמְרִין
 גִּיזִיל לְרוּתֹו וַאֲזֹר יוֹסֵף כְּתֵר אַחֲוֵהוּ וַאֲשְׁבַחִינוּ בְּדָתָן: (יח) וַחֲזוּ יִתִּית

הַשְּׂנִיטִים שֶׁם עָבֹו אֶת לִינָה שֶׁם כַּחֲלָקָה מַלְכוּת
 בֵּית דֹּוד שְׂאֵלְר וַיִּלְךְ רַחֲבֵי' שְׂכִימָה (מַלְכִּים א')
 (יז): (טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ זֶה גְּבִרִישׁ שְׂאֵלְר
 וְהָאִישׁ גְּבִרִישׁ (דְּכִישׁ ט'): (יז) נִסְשׁוּ מִזֶּה
 הַשִּׁיעוּ עֲבֹוֹם מִן הָאֲחֻוּה: גְּלוּכָה דֹוֹמִינָה
 לְבָקֶשׁ לְךָ כְּבִלִי דַתּוֹת שִׁמְיִתוּךָ זֶהֹוּ וּלְפִי פִּשְׁעוֹ
 שֶׁם
 גִּיזִיל לְרוּתֹו וַאֲזֹר יוֹסֵף כְּתֵר אַחֲוֵהוּ וַאֲשְׁבַחִינוּ בְּדָתָן: (יח) וַחֲזוּ יִתִּית

טרחק

באור

בספור: (טו) וימצאוהו איש, לפי פשוטו איש ממש אחד מעובדי דרך, כן פירש הראש'ע
 וכן ת"א, גברא, וכ"ת המתרגם האשכנזי, אבל חז"ל בתנחומא אמרו איש זה גבריאל שאל'
 והאיש גבריאל (דכ"א ט' כ"א), וכן תרגם יב"ע, ואשכחיה גבריאל בדמות גברא, וכן
 פירש"י, וגם זה איננו החזק מן הפשט, כי כן נקרא המלאך איש בפי' וישלח ויאבק איש עמו
 (שם ל"ב כ"ה), ונאמר אחריו כי שרית עם אלהים (שם כ"ט), כי ראיתי אלהים פנים אל
 פנים (שם ל"א), ומפורש ע"י הושע ושר אל מלאך ויכל (הושע י"ב ה'), וכן סופר בספר
 הישר ומנאשו מלאך ה' תועה: והנה חעה, וגו', להגיד חשיבותו של יוסף ככתב זה שלא
 רצה לחזור לחבו כשלא נמצאם נשכס אלף נקשם עד שזנאם ולא עפ"י שהיה יודע שמתקבלים בו
 הלך ונקשם כמו שאמר לו אביו והשכני דגרי. (הרש"ס): איפיה הם רעים, איס תדע,
 ומלת ח"פה נכתבה בה"א על פי המסורת והקבלה: (יז) נסעו מזה, מהמקום הזה, וכן
 לא היתה בזה קדשה (לקמן ל"ח כ"א) במקום הזה: כי שמעתי אומרים, שמעתי אותם
 שהיו אומרים, ויתכן שיאמר נסעו הרועים מזה, כי שמעתי אנשים אחרים נלכה דומינה אולי
 הם אחר, דבר עמו כעשר פנים מן הענין. (הרמב"ן), וכפירוש הראשון ת"א: דהינה,
 לפי פשוטו עם מקום הוא ואין נקרא חז"ל מידו פשוטו. (רש"י), וכ"כ הרש"ס לפי הפשט שם
 העיר וגם באוקטויס (ג'ל בעל"ב ב' ו' י"ג) היא נוסרת, והנה דמינה כתוב ביו"ד ולהלן בדתן
 בלל

מרחק ובטרם יקרב אליהם
 ויתנבלו אתו להמיתו: ויאמרו
 איש אל אחיו הנה בעל
 החלמות הלזה בא: כ ועתה
 לכו ונהרגוהו ונשלקוהו באחד
 הברזות ויאמרונו חיה רעה
 אכלתהו ונראתה מהיהיו
 חלמתי

ערבליקטען: עהע ער נאך
 צו איהנען העראן קאם,
 פאסטען זיא שאן דען באזען
 אנשלאג, איהן צו טאדטען:
 (יט) איינער שפראך צום
 אנדערן: דארט קאמט דער
 טרייער דער! (כ) נון
 קאמט וויר וואללען איהן
 ערשלאגען: אין איינע דער
 גרובען ווערפען, אונד זאגען,
 איין ווילדען טהיר האבע איהן
 געפרעסען: אלודען וואללען
 וויר זעהען, וואו זיינע
 טריימע

תרגום אונקלוס

רש"י

מרחיק ועד לא קריב לותהון וחשיבו
 עלוהי לטקטליה: (יט) ויאמרו נבר
 לאתוהי הא טרי חלמיה דייכי אתי:
 (כ) ובען איתו ונקטליניה ונרטיניה
 בחד טון נוביא וניטר חיתא פישתא
 אכלתיה ונחיו טהיני בסוף

שם מקום הוא ואין מקרא יוצא מידי פשוט:
 (יח) ויתנבלו כתמלאו ככלים וערמויות:
 אותו כמו אתו עמו כלומר ליו: (כ) וכראה
 מה יהיו חלמותיו א"ר יצחק מקרא זה אומר
 דרשני רוח הקדש אומרת כן הם אומרי
 נהרגו והכתוב מסיים מה יהיו חלמותיו
 נראה דבר מי יקום או שלכם או שלי ואי
 אפשר שיאמרו הם וכראה מה יהיו חלמותיו
 שמכין

באור

צא י"ד והמקום אחד: (יח) ויתנבלו אוחו, נתמלאו ככליות וערמויות עליו כמו וארור
 טבל (מלאכי א' י"ד), בנכליהם אשר נכלו (במדבר כ"ה י"ח) • (הרשב"ם) וכן פירש"י
 והראב"ע, וענינו המחשבה הרעה הנפונה בלב ויהיה מננה המעשה בערמה ותרגום להרגו
 בערמה (שמות כ"א י"ד), למקטליה בנכילו, ואונקלוס תרג' וחשיבו, ויב"ע תרג' ואתייעטו,
 תרגמו לפי הכוונה, וכ"ה בספר הישר ויתיעטו עליו להמיתו: אחר רש"י ז"ל כתב שאותו
 הוא במקום אתו שפירשו עמו, והוא במקום אליו, וכונתו שלא נפרש אותו ממש ככל
 אותו שבמקרא המורה על הפעול, ואי אפשר לפרש כן פה כי פעל ההתנכלות
 עומד הוא ואין יוסף הפעול מעמו, ובפרט ההתפעל לא יהי לעולם יוצא, לכן כריך לפרש
 שאותו שב על ויתנבלו ואיכנו כמו ממש רק הוא במקום אליו, וכן ת"א עלוהי, ויב"ע עליו:
 (יט) ויאמרו איש אל אחיו, נס' הישר כתוב ויאמר שמעון אל אחיו, וכן תרגם יב"ע
 ואמרו שמעון ולי דהו אתין בעיטתא נבר לאחיו: הלזה, כל הלזה כשרואים אותו מרחוק,
 וכן מי האיש הלזה (לעיל כ"ד ס"ה) (עיין מה שכתבתי עוד שם), זי"ל בלע"ז (ובל"א
 יענר), אבל הזה זי"ע בלע"ז (ובל"א דיור), כמו הען הרע הזה (אסתר ז'ו') כשהוא
 נקרוני • (הרשב"ם): (כ) לכו ונהרגוהו, לשון הזמנת בני אדם, וכן לכו ונמכרנו לי שמעאי,
 וכן הנה נא (לקמן ל"ח ט"ז), הנה נתחכמה (שמות א' י'), וכן ראה אנכי נתן לפניכם
 היום (דברים י"א כ"ו) • (הרשב"ם), ועיין מ"ש בספוק הנה נלבנה (לעיל י"א ג'), ובספוק
 לכה נשקה (שם י"ט ל"ב), ובספר עלים לתרופה (הנדפס כבר) בספוק הנה נתחכמה
 (שמות א' י'): ונראה מה יהיו חלמתי, מלכזה דרך לעג נראה חסרי אותו אם נשקחיה

טרייסע ויין וועררען !
 (כא) אלו ראובן עו הארטע ,
 עררעטעטע איהן פאן איהרר
 האנד : שפראך נעהמליך ,
 וויר וואללען איהן ניכט אוס'ן
 לעבען ברוינגען ! (כב) ראובן
 שפראך פערנער צו איהנען ,
 פערגיסס קיין בלוט ! ווערפט
 איהן לויבער אין ריוע גרובע ,
 דיא יאין דער וויזטע איזט ,
 לענט אבער קיינע האנד אן
 איהן : (ריועו שפראך ער)
 אום איהן פאן איהרער האנד
 צו עררעטטען , האנד צו
 זיינעם פאטער צוריק צו
 ברוינגען : (כג) אלו נון

חלמותיו : כא וישמע ראובן
 ויצלהו מידם ויאמר לא נכנו
 נפש : כב ויאמר אלהם יראובן
 אל השפכודם השליכו אתו
 אל הבור הזה אשר במדבר
 ויר אל השלהודו למען הציל
 אתו מידם להשיבו אל
 אביו : שלישי כג ויהי כאשר בא

יוסף

יוסף

תרגום אונקלוס

בסוף חלמותיו : (כא) וישמע ראובן
 וישוּבֵהוּ מִיָּדֵיהֶם וַיֹּאמֶר לֹא נִקְטְלֵנוּ
 נַפְשׁוֹ : (כב) וַיֹּאמֶר לָהֶן רְאוּבֵן לֹא
 תִישָׁרוּן דְּמָא רְטוּ וְתִיהוּ לְנוּבָא דְּרִין
 דִּי בְּמִדְבָּרָא וְיִדָּא לְאַתְוִשְׁטוּן בֵּיהּ
 בְּרִיל לְשִׁיזְבָּא יְתִיה טִיְהָוּן לְאַתְכּוּתִיהָ לְוֹת אָבוּהִי : (כג) וַתְּהִי כַּד־בָּאָתָא

יוסף

באור

לו, וכן תרגם השתרגם אשכנזי, וכן נראה שהיא דעת אונקלוס וי"ע: (כא) ויצלהו
 מידם, שלא נהרג, והוא פלל, ואח"כ פרט ופירש האידך, ויאמר לא נכנו וגו', וכן תרגם
 המתרגם האשכנזי (שפראך נעהמליך): לא נכנו נפש, לא נכנו מכת נפש להזניח נפשו.
 (הראב"ע), וכפירש"י וכן מתורגם כל' א: (כב) השפכודם, א תהיו אופכים דם בידים חלילה
 לכם, והכוונה לראובן בכל זה היתה להזיילו להשיבו א אביו, והכתוב ספר מה שאמר להם
 ראובן ושמעו אלי, אבל דברים אחרים אמר להם מתחלה שלא קבלו מענו כמו שאמר להם הלא
 אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם (לקו"ן י"ב ב"ב), וכאשר ראה שלא שמעו
 לעזבו אמר להם אם כן אל תשפכו דם בידים ולא אמר דמו כי הרחם עמנו שלא יאמר כן
 לאהבתו דק שלא יהיו אופכים דם לימד אותם שאין עונש הגורם כעונש השופך דם בידיו.
 (הרמב"ן), ולי נראה שיתכן שלא השמיט הכתוב גם דבריו הראשונים, ומאמר לא נכנו נפש
 הוא מאמרו הראשון, וירצה בו לא נכנו כלל לא בידים ולא ע"י גרמא, וכשראה שלא שמעו
 לו, אז אמר להם אל תשפכו דם השליכו אתו וגו', ולכן חלקם הכתוב לב' מאמרים: אל
 הבור הזה אשר במדבר, טעמו לאמר הנה הבור הזה עמוק ולא יוכל לנאת מעמו והוא
 במדבר ואם ינעק אין מושיע לו כי אין עובר עליו, וימות מאיו, כן פי' הרמב"ן: השלחו,
 לשון הושטה: למען הציל אתו מידם, הכתוב מעיד על ראובן כי להזיילו נתכוון כמו
 שמוכים

רש"י

שמוכין שהרגוהו בטלו חלמותיו : (כא) לא
 נכנו נפש מכת נפש זו היא מיתה :
 (כב) למען הציל אותו רוח הקדש מעידה
 על ראובן שלא אמר זאת לא להזייל אותו שיבא
 הוא ויעלבו משם אמר אני בכור וגדול
 שכולם

יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף
את כתנתו את כתנת הפסים
אשר עליו: כי ויקחהו וישלכו
את

יוסף צו ויינען ברידערן הין
געקאממען: צאגען ויא איהם
ויינען ראק אויז, דען בונטען
ראק נעהמליך, דען ער אן
האטטע: (כד) נאמען איהן,
אונד ווארפען איהן

תרגום אונקלוס

ר ש י

יוסף לנת אחותי ואשלחתי ית יוסף
ית כתנניה ית כתנא דפסי די עלוהי:
(כד) ונקבתי ורמו יתיה

שכלום לא יתלה הסרחון לא ניי: (כג) את
כתנתי: זה חלוק: כתנת הפסים: היא
שהוסף

באור

שמוכיח סופו, והיתה כונתו לבא אח"כ ולהעלותו משם להביאו אל אביו, אמר אני בכור
וגדול שכלום לא יתלה הסרחון אלא בי, ומינת למען שב על ויאמר שבראש הפסוק, וטעורו
ויאמר ליהם ראובן (למען הניל אתו מידם להשיבו אל אביו) א תשכבו דם ונו': (כג) ויפשיטו,
פועל יוצא לשני פעולים שאמרו לו שיפשיט אותה בעצמו (הראב"ע), והוכרז לזה בעבור
שהקל והכבד משרש זה יוצאים לשני, כמו ופשיט את בגדיו (ויקרא ו' ד'), שהקל והוא יוצא
לשני, לפשיט את החללים (ד"ה א' י' ט'), יוצא לשני מבנין הכבד, וכן נפסוק והפשיט את
העלה (ויקרא א' ו'), כתב בהן או הלוי כלוה אליו, הכוונה שיכול להפשיט ע"י נוי, ואין
הכרע לדקדוק הזה, כי מנאנו שרשים שגם ההפעיל דומה לבנין הקל אם עומד אם יוצא,
ואין הפרש ביניהם רק בקלות וכבדות המלאכה: אה כתנתו אה כתנת הפסים, אמר את
כתנת הפסים אמר שאמר את כתנתו לפי שעליה קנאו בו, ול' הרשע"ם את כתנת הפסים,
יש מפרשים (כג"ל וכדפסם בשבוס), לא הזכירה אל לרמוז לך שהיא גרמה תחילה השנאה,
וזה אינו, אלא לפי שהיא אומר לפנינו וישלחו את כתנת הפסים להטעותו שיחשוב בלבו כי
סיה רעה אכלתהו, כמו שאמר ויכירה ויאמר כתנת בני לכך הוא מזכירה כאן עכ"ל, והנה
רש"י מפרש את כתנתו, זה חלוק, את כתנת הפסים, היא שהוסף לו אביו יותר על
אביו עכ"ל, והוא מב"ר, והוא דרך דרש כי לפי פשוטו הוא רק באור נוסף כי לא אמר ואת
כתנת הפסים, וכ"ה בס' הישר שלא הפשיטוהו רק מכתנת הפסים, ולכן תרגם המתרגם
האשכנזי (דען בונטן ראק נעהמליך), והראב"ע כתב והסתוות בלשון הקדש החלוק הדבק
לעור והכ' הערימוהו והשליכוהו ערום אל הנור עכ"ל, אבל מן הכתוב אבל תמר אחות אנבלום,
ועליה כתנת פסים כי כן תלבשנה ננות העלך הגתולות מעילים (שמואל ב' י"ג י"ח), משמע
שאין הכתנת דוקא הדבק לעור, כי אין המעיל המלבוס הדבק לעור, אבל יובן לפי הענין,
כי הכתנת שבגדי כהונה היא הדבק לעור כי המעיל הי' גם מלבוס אחר והכתן לובס אותו
על האבנט אשר על הכתנת, ולכן נקרא' כתנת סתם ואיננה נעשה לכבוד רק לקבל היענה
ואיננה נעשה רק מפשתן לבן, אבל השרים לובסים עוד כתונת אחר והיא נעשה לכבוד ונעשה
מזבעים זוכים גם ומשי לפעמים, והיא אינה נקרא' כתנת סתם רק כתנת פסים ותקרא
ג"כ מעיל, והי' לו ליוסף שתי כתנות, אחת הדבק לעור והיא החלוק מפשתן, ואחת
העליונה המשובה, ואותה הפשיטוהו ולא הניחוהו ערום, ולכן יפרש הכתוב את כתנתו
את כתנת הפסים, וכדעת המתרגם האשכנזי, ובלי ספק גם דעת יב"ע כן היא שכתנת
סתם הוא מלבוס אחר, ואינו הנקרא כתנת פסים, כי כל כתנת הנאמר בגדי כהונה
מתרגם כיתונא, אבל כתנת פסים תרגם פרנוד, שהוא איזה מלבוס עליון, ועל כיו
תרגם גם המתרגם האשכנזי (ראק), וגם דעת הב"ר שזכרתי היא שהיה לו שתי כתנות, אך
הוא דרש מיתורא דקרא שהפשיטוהו שתיהן, אבל לפי פשוטו של מקרא הוא רק תוספת
באור

איהו אין דיה גרובע: דיא גרובע אכער וואר לעער, אונד קיין וואסער דרינען: (כה) הערנאך ועצטען זיא זיך סאלצייט צו האלטען, ויה זאהען זיך אום, אונד ער= בליקטען איינע קאראוואנע (רייזענעזעלשאפט) פאן ישמעאלים דיא קאם פאן גלעד:

אתו הברה והבור רק אין בו למים: כה וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם

אונד

ישמעאלים דיא קאם פאן גלעד:

רש"י

תרגום אונקלוס

שהסיף לו אביו יותר על אחיו: (כד) והבור רק אין בו מים ממשע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים מה ת"ל אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו: (כה) ארחת: כתרגומו שיירת על שם הולכי אורח: וגמליהם נוסאים וגו'. למה פרסם הכתוב את משאם להודיע מתן שכרן של נדיקים שאין דרכן של ערביי' לשאת לא נפט מריח רע: נכחת כל כינוסי בשמים הרבה קרוי נכחת (בל"ת גומרע) וכן ויראם את כל בית פכותה (מלכים ב' כ') מרקחת

יתיה לטיבא וגובא ריקו לית פית טיבא: (כה) ואסחרו לטיבא לחשא וקפאו עיניהון וחוורו וקא שיבת ערבאי אתיא מגלעד וגמליהון

ועטק שריחן רע ולמה בודמטו בשמים שלא יזיק פכותה (מלכים ב' כ') מרקחת

באור

באור: (כד) והבור, כמו באר אבל באר נספירה לכד מבלי ננין אבל הכור נבנין, ובית הסהר נקרא בור לפי שהוא דומה לכור, אשר בבית הכור (שמות י"ב כ"ט), בבית הסוהר, ויריבהו מן הכור (לקמן מ"א י"ב), וכן הקבר, ונמשלתי עם יורדי צור (תהלים כ"ח א). (רד"ק בשרשים שרש בור): אין בו מים, שאם היה בו מים לא היה משליכין אותו שם שם כן היו מטבעין אותו וממיתין אותו בידים והם אמרו ויד לא תשלתו בו, וידנו לא תהי בו לגרום לו מיתה. (הרשב"ם), וכן כתב הרשב"ן, והוסיף עוד וז"ל וכתב רש"י ממשע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים מה ת"ל אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, לשון רש"י מדברי רז"ל, וא"כ היו נחשים ועקרבים נחמדי הכור, או שהיה עמוק ולא ידעו בהם, שאלו היו רואים אותו ולא יזיקו ליוסף היה הדבר ברור להם שנעשה לו כס גדול ושהוא נדיק נמור וידעו כי זכותו תגילטו מכל רע ואיך יגעו בחשיית השם אשר הוא חפץ בו ומגילו, וכענין שנ' אלהי שלח מלאכה וסגר טוס אריותא ולא חבלוני כל קבל די קדמוהי וכו' השתכחת לי (דניאל ו' כ"ג), אבל הם לא ידעו בדבר, וע"ד הפשט יאמר והבור רק אין בו מים כלל שגם אם היו בו מים מעט יקרא רק, וכן כי מת אלה ולא תחיה (מלכים ב' כ') א' וישע"ל ל"ח א'), כלל בשום פנים והכל באור ופזוק עכ"ל: (כה) ארחת ישמעאלים, כמו שת"ל, שיירת ערבאי, לפי שהשיירות הולכו תמיד הארחות והדרכים נקראו הן עבמין על לשון ארחות, (רד"ק בשרשים שרש ארחת), ושמעאלים תרגם אונקלוס ויב"ע בכל מקום, ערבאי: נכחת, הראש"ע בשם רבי עשה הכהן פי' דבר נחמד וכן ויראם את בית נכחה (ישע"ל ל"ט ב'), כי הוא' והאל"ף יתחלפו שהם אותיות הנח, ורש"י כתב, כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכחת וכן ויראם את כל בית נכחה (מלכים ב' כ' י"ג), מרקחת בשמיו, ואונקלוס תרגם לשון שניה עכ"ל, וכ"ה בב"ר, והנה לדעת רש"י יהי' נכחת כלל, ונרי ולט פרט לוי, ונראה לי שנעל הטעמים מלכיים לפי רש"י, כי על הרוב כשיבאו אלה שעות פרטיים רבופים, יהיו השנים הראשונים מחוכרים כמו וינאמע ודומה ומש' (לעיל כ"ה י"ד), אדם שת' אנוש (ד"ה א' א' א') אבל אם הראשון הוא כלל' ואנשים' האחרונים פרטו, יהי' הכלל בטע' מספיק והפרטים יתחברו, כמו ושם

אבות

וּנְבִלֵיהֶם נְשָׂאִים נִכְאֹת וְצָרֵי
וְרַמְהוּלָּיִם לְהוֹרִיד מִצְרֵימָה׃
כִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַחִיו מִתְּ
בָצַע כִּי נִהְרַג אֶת־אֲחִינוּ וְכִסְיוֹ

אונר איהרע קאמעלע ווארען
בער ארען מיט געווירצע ,
באלואם , אונר לאטום , זיא
ריווטען , אום זאלען נאך
מצרים הונאב צו פיהרען :
(כו) דא שפראך יהודה צו
זיינען ברודערן : וואו פיר
פארטייל האבען וויר , ווען

את
וויר אונזערך ברודער אומבריינגען , אונר ברעקען זיין בלוט

תרגום אונקלוס

ר ש י

וְנְבִלֵיהֶם נְשָׂאִים נִכְאֹת וְצָרֵי
אֲלוֹן לְאֶחָא לְמִצְרַיִם׃ (כ) וַאֲמַר
יְהוָה לְאַחֵיהּ מִתְּ
לְנָא אַרִי נְקֻטוּל יֵת אֲחוּנָא וְכִסְיֵי
יֵת

בשמי וז'ת לשון שבוה : נרי : שרף הטטף
מעני הקטף והוא כטף הנמנה עם סמני
הקטרת : ולטי לטיחא שמו בלשון משנה .
ודנותיכו פירשו שרש עשב ושמו אשטרו אלחוא
דניסכת כדה (והוא גדל בארצות החמות בין
הדגן ועוב הוא לרפואה . נקרא גם בל"ס
אסטר'לוגי) : (כו) מה בצע . מה מתן
כתרגומו

באור

אבותי אברהם ויחזק (לקמן מ"ח י'), (ועיין מ"ש בפ' תולדת (לעיל כ"ו ה'), בפסוק וישמר
משמתי), וז"כ הואיל והעמיד פה טעם מפסיק במלת נכאת, וחבר מלות וכרי
ולט בטעם, יהי' נכאת כלל אל כל כל מיני בשמים ואס'ו פרט חיו' מיני בשמים הוליכו, ולזה
תרגם המתרגם האשכנזי נכאת (גווירכי): רצרי הנד' בשוא לבד, ולא נמצא עוד בשוא לבד,
כי אם נק"ח ופעם אחת בחולם, ופגנ ודגש ואין רצרי (יחזקל כ"ו י'), אמנ' בפ' הנרי
חלוקים המפרשים, הראב"ע פי' בשם רב סעדי' נאון כי הוא הכעזה משנעים וממשה
עקרים (ור"א בחור בגמוקין לס' השרשים כתב בשרש נרה בשמו מע"ב עקרים), ולדעת יוסף
בן גריון הוא פרי או שמן הזילין שהובא מיריחו ל' מנרים, ורבי ישמעאל אמר (בכריתות דף
ו' ע"א) הנוסחא ר' שמעון אומר הנרי חיו' אלף שרף הטטף מעני הקטף) שהוא שרף ואנחנו
נשמך על דעתו ע"כ דברי הראב"ע, וכן הסכים רש"י, אבל מה שחזר שדעת יוסף בן
גריון היא שהוא שמן הזילין שהובא מיריחו למנרים, איננו כן, רק שהוא מפרש כן פגנ הנאמר
ביוקל' ולא נרי, כי ז"ל בפ' ל"ח מספרו לעברים, וילכו הלך וכו' עד יריחו עיר הרים וישנו
שמה ונקרא שם העיר עיר הרים כי במקו' ההוא היה טומח חילן אפרסמון הנקרא בלס' חס אשר
אמנו ילף השמן הטוב הנקרא שמן אפרסמון והוא שמן פגנ עכ"ל, וכן בב"ר פ' מקן בפסוק מעט
נרי (לקמן מ"ג י"א), אמר, בלסס קטף, וכן מתורגם בל"א (באלואס), ועיין מה שאכתוב
מה בפסוק קחו מומרת הארץ ונ' מעט נרי ונ' (לקמן מ"ג י"א) : ולט, פירשו בו כי הוא
הנקרא בלע"ו קטא חיי"א, ובנראשית רבה בפ' מקן (מ"ג י"א) ולט, מאטיכי, והוא פרי גם
שרף חילן ששמו (מאסטיכס) או (לענטיסקוס), והר"ד בנישן מוספי' כתב בתוספת הערוך
ערך לטס, כי תרגום וכרי ולט וקטף ולוטום, פירוש בלשון יוני ורומי' מין עץ גבוה ופריו כמו
פול טוב למאכל ולחזק הכטן ואינו גדל בכל הארצות, ויש נטע נקרא בשם זה ובגבעוליו שלשה
עלין זה כנגד זה ובראש הגבעולים פורחים נננים קטנים ודקים או לבנים או ירוקים וריחם
צרכעכ"ל, והנטע ידוע, נקרא (מעלילאטום), בל"א (שטייןקלעע), וכוונת הכתוב על
פרי העץ ששמו כך, וכן תרגם המתרגם האשכנזי (לאטום), ויש פותרין אותו (לאדאטום)
והוא שרף חילן (לעדי), וריחו נודף : ורש"י כתב ולט לטיחא שמו בלשון משנה, ורז"ל
פי' שרש עשב ושמו אשטרו חיו' אה בשם' נדה עכ"ל, וכרש"י כ"י אשטרו חיו' אה, והוא מין עשב
זה, גדול בארצות החמות בין מיני הדגן, והוא טוב לרפואה, נקרא גם בל"א (אסטר'לוגי),
ובלשון רומי' (אריסטולוכיא) : (כו) מה בצע, מה תועלת : וכסינו את רטנו, ובעלים את
מיתתו

בלוט (ראו היסט, פער-
העלען ויינען טאדט)?
(כו) קאממעט, וויר וואללען
איהן דען ישמעאלים פער-
קויפען! אונד אונורע האנד
ניכט אן איהן לעגען, דא ער
אונזער ברודער: אונזער
פלייש איזט, דיא ברודער

אֶת־דָּמוֹ: כו לְכוּ וּנְמַכְרֵנוּ
לְיִשְׁמַעְאֵלִים וְיִדְנוּ אֶת־הַיָּבֵן
בֵּי־אֶחָיו בְּשָׂרֵנוּ הוּא וְיִשְׁמַעוּ
אֶחָיו: כח וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מְדִינָיִם

סחרים

געהארטען: (כח) דא דיא מאַננער, קויפלייטע פֿאַן

מדין

תרגום אונקלוס

רש"י

כתרגום: וכסינו את דמו ובעלים את
מיתתו: (כו) וישמעו וקנינו מיניה וכל
שמיעה שהיא קבלת דברי' כגון זה וכגון וישמע
יעקב אל אביו, נעשה וכשמע' מתרגם נקבל
וכל שהיא שמיעת האזן כגון וישמעו את קול ה'
אהים מתהלך בגן' ורכקה שומעת, וישמע
ישראל, שמעתי את תלונותי' כולן מתרגם ושמעו
ושמעת ושמע שמיע קדמי: (כח) ויעברו
אנשים מדינים' ז' היא שירא אחרת והודיעך

וְתִדְבֶּה: (כו) אִיתוּ וְנִזְכְּרִינֵיהּ
לְעַבְדֵי וְיִדְנָא לֹא תְהִי בֵּיה אָרִי
אֲחִינָא בִּיסְרָנָא הוּא וְקָפִילוּ מִנֵּיהּ
אֲחֹתֵי: (כח) וַעֲבָרוּ גְבָרֵי מְדִינָאֵי

תגרי

הכתוב

באור

עיתו, לאן רש"י, וכן אמר אונקלוס וכסי על דמיה, והנכון שהוא כפשוטו כי המנהג
ברוכי מסתרים להרוג הנרצח ולקברו ולכסות דמו בעפר כענין אב' וישמנהו בחול (שמות ב'
י"ב), ולכך אמר להם הנה אנחנו הורגים את אחינו ומכסים את דמו בעפר כי כן ימכר
לנו' (הרמב"ן): (כו) וישמעו אחיו, וקנילו מיניה וכל שמיעה שהיא קבלת דברי'
כגון זה וכגון וישמע יעקב אל אביו (לעיל כ"א ז'), נעשה וכשמע' (שמות כ"ד ז')
מתרגמים נקבל וכל שהיא שמיעת האזן וכו', בלן מתרגמים ושמעו, ושמעת וכו' - (רש"י):
ועיין מ"ש בפ' וירא (לעיל כ"א י"ג): (כח) ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ונ'
פה יש מוכנה גדולה למפרשי הפשט, הם רש"י והרמב"ן והרשב"ם, כי מתחלה
אמר ישמעאלים ואח' מדינים, וחזר ואמר וימכרו את יוסף לישמעאלים ונסוף הפרשה
אמר מדינים, והנה לדעת הרמב"ן המדינים יקראו ישמעאלים, וגם הרשב"ם ז"ל כ' נכשו
זה שמדן ומדין וישמעאלים אחוס היו, ומדן וישמעאלים אחד הם, והביא הרמב"ן
ראי' לסברתו מן הכתוב, שאמר על מלכי מדין כי ישמעאלים הם (אופטיס ח' כ"ד),
והרמב"ן ז"ל בטל ראיותיו זאת, והשיב על דבריו, וחולס גם פי' הרמב"ן ז"ל בזה אינו מחזור
אנלי יראה הקורא את דבריו שהוא דוחק את ענינו מאוד נבאור הכתובים, מלבד שהוא ז"ל
בענינו הודה שדבריו נגד דברי רבותינו ז"ל, והנה אף שהותר למפרשי הפשט לעזוב דברי
קו"ל במדרשי' ולבאר פשוטו של מקרא באופן אחר, מ"מ לא יהי' זה כי אם במקום שאפשר
ליבאר הכתוב באופן יותר נאות ומסכים עם טעם הל' וקצור המאמרים, אך נכסוקי' שלפנינו
דעת רז"ל תסכי' יותר בהתרת הספקות, כאשר חזכיר: אמרו נב"ר, שנמכר פעמים רבות,
ונחלקו שם רבי יודן ורבי הונא, ר"י חומר ד' פעמי' נמכר, אחיו לישמעאלים, וישמעאלים
לסחרים, וסחרים למדינים, ומדינים למצרים, (דרש ר"ת פס'ים, פוטופר סחרים
ישמעאלים מדינים), ור"ה אמר חמא, מדינים מכרו אותו לדימוסי' של מדינה, נא
פוטופר ולקחו מדימוסי' של מדינה, (יראה לי שאיט רונה לפרש והמדנים כמו מדינים'
ואמר שהוא דימוסי' של מדינה, שהוא אר הממונה על המדינה), וגם בספר הישר נזכר

שנמכר

סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף
מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף
לְיִשְׁמַעֲאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף
וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרַיִם׃

סדין , פֶּאָרְבִּיָּה קָאָמַען ,
צָאָגַען וַיָּהּ , אֹנֵד בְּרֶאָכְטַען
יוֹסֵף הַעֲרוּיָף אֹיִז דַּעַר גְּרוֹבַע ,
אֹנֵד פֶּעֲרֶקוּיֶפֶטַען יוֹסֵף רַעַן
יִשְׁמַעֲאֵלִים אֹם צוּאָנְצִיג
וַיִּלְבַּעֲרֶשְׁטִיקַע : דִּוּעַ בְּרֶאָכְטַע
טַען יוֹסֵף נֶאָךְ מַצְרַיִם :
אֵלֹ

תרגום אונקלוס

רש"י

מִצְרַיִם וַיִּמְכְּרוּ וַאֲסִיקוּ יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר
וַיִּבְיֵנוּ יוֹסֵף לְעֶבְרָאִי בְּעֶשְׂרִין כֶּסֶף
וַאֲתִיאֵת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם׃

הַכְּתוּב שֶׁמִּכָּר פַּעַמַּיִם הִרְבֵּה : וַיִּמְשְׁכוּ כִּי
יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ לְיִשְׁמַעֲאֵלִים
וְהַיִּשְׁמַעֲאֵלִים לְמִדְיָנִים וְהַמִּדְיָנִים לְמִצְרַיִם׃
וַיִּשְׁכַּח

סוף תרגום אונקלוס

רש"י

באור

שְׁמֵר פַּעַמַּיִם רַבּוֹת , וְכִפִּי הַמִּסּוּפֶר שֶׁסְּחָרִיכוֹת צַמְרִיטִים רַבִּים , יִהְיוּ כָל עֲבִיבֵי הַכְּתוּבִי
מִיִּשְׂרָאֵל וּמִצְרַיִם הַעִיב דָּלִי לְחֶן וְקוֹסִי כָּלִל , רַק שֶׁהַכְּתוּב קָבַר בְּסִפּוּרֵי כְּדָרְכּוֹ בְּרוֹב , כֹּאֲשֶׁר
הַגְּדֵמָה בְּכַמֵּה מִקּוּמוֹת , כִּי לְפִי הַסְּפֹר הַהוּא , בְּעַרְס בָּהֵה אֱלִיָּהֶם אַרְחַת הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים ,
עֲבָדוֹ אֲשֵׁרִים מִדְיָנִים לְלַכַּת גַּלְעָדָה וְשִׁמְעוֹ אֶת קוֹל יוֹסֵף מִן הַבּוֹר , וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אוֹתוֹ׃
וְעַבְרָאִי עַל אֲחִיו , רָאוּ הָאֲחִיִּים אֶת יוֹסֵף בֵּיד הַמִּדְיָנִים , וְרָצוּ לְהִלָּס עִמָּהֶם וּלְקַחַת אֶת
אֲסִיקָהּ מִיָּדָם בְּחֻקָּהּ , בְּאֶמְרָם שֶׁהוּא עַבְדָּם וּמוֹרַד בָּם , וְהַמִּדְיָנִים פָּחַדוּ מִגְּבוּרַתָם , וְהִתְרַוּ
לְקַנְטוֹ מֵהֶם בְּעֶשְׂרִי כֶּסֶף׃ וְכֹאֲשֶׁר הִלְכוּ מֵאֵם הַתְּנַחְמוֹ עַל מִקְחָם , מִירְאָתָם אֲוִלִּיגְנוֹב הוּא
מִחֶן הַעֲבָרִי בֵּיד בְּעַלֵּי וְרוּעֵי הָהֶם , עוֹדִם מִדְּבָרִים וְהִנֵּה אַרְחַת הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים הַהוּלַכְתָּ מֵגַלְעָד
לְמִצְרַיִם הַנּוֹכְרַת בָּהֵה נִגְדָם , וַיִּמְכְּרוּ הַמִּדְיָנִים לְיִשְׁמַעֲאֵלִים אֶת יוֹסֵף בְּעֶשְׂרִים הַכֶּסֶף אֲשֶׁר
נָתַן לוֹ לְאֲחִיו , וְהַיִּשְׁמַעֲאֵלִים הוֹרִידוּהוּ מִצְרַיִם לְעַבְדוֹ׃ הֵמָּה הַקְּרִיבוּ לְבַח מִצְרַיִם ,
וַיִּבְנֵנוּ בָּם אַרְבַּעַת אֲשֵׁרִים מִבְּנֵי מִדְיָן בֶּן אֲנָרָהֶם , וַיִּמְכְּרוּ לָהֶם אֶת יוֹסֵף בְּחַמֶּשֶׁת שְׁקֵלִים ,
וְהַיִּשְׁמַעֲאֵלִים בָּאוּ מִצְרַיִם לְדָרְכָם , וְגַם הַמִּדְיָנִים שָׁבוּ מִצְרַיִם בְּיוֹם הַהוּא , וַיִּלְכוּ אֶל פּוֹטִיפַר
לְמוֹכַר לוֹ׃ אֶת הַעַבְדָּה הַטוֹבָה אֲשֶׁר בְּיָדָם , וּפּוֹטִיפַר בְּרִאֲוִתוֹ אֶת תַּלְמוֹ וּמִרְאֵהוּ , אָמַר לֹא עַבְדָּה
וְלֹא בֶן עַבְדָּה הוּא זֶה , אַרְבַּע מֵאוֹת כֶּסֶף אֶתָּן לְכֶסֶף כֹּאֲשֶׁר אֲמַרְתָּם , אִם תְּבִיאוּ אֵלַי אֶת מוֹכְרוֹ
אֱלִיכֶם , לְהַגִּיד לִי אֶת דְּבָרוֹ , אֲוִלִּי גִבּוֹר הוּא׃ וַיִּלְכוּ הַמִּדְיָנִים וַיְבִיאוּ לוֹ אֶת הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר
מִכְּרָהוּ אֱלִיָּהֶם , וַיִּגִּידוּ לוֹ לְאָמַר עַבְדָּה הוּא וְאֶנְחֵנוּ מוֹכְרֵהוּ , וַיִּשְׁמַע פּוֹטִיפַר אֶת דְּבָרֵי
הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים וַיִּתֵּן אֶת הַכֶּסֶף אֶל הַמִּדְיָנִים , וְהֵנֶךְ רֹאֵה שְׁלֹפֵי הַסְּפֹרִי הִלְלוּ יִתְּשׁוּ כָּל הַרְכָּסִי
וַיִּתְּרוּ כָּל הַסְּפִיקוֹת הַטּוֹפּוֹת בְּפִרְשָׁהּ אוֹ בְּלַעֲדָהּ , גַּם חוֹלֵל קָבְלוּ שְׁמֵכֶר פַּעַמַּיִם הִרְבֵּה , אֵף
שֶׁלֹּא נֹכַח בְּכַתּוּב כִּי אִם שְׁתֵּי פַעַמַּיִם , מֵאֲחֵיו אֶל הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים , וְהַיִּשְׁמַעֲאֵלִים לְפּוֹטִיפַר ,
וְהֵם אֲזַכֵּר שְׁפּוֹטִיפַר לֹא אָבָה לְקַנְטוֹ מִיָּדָם , אִם לֹא יְבִיאוּ אֵלָיו אֶת מוֹכְרָיו הָרַחֲשׁוֹנִים , גַּם
זֶה מוֹכֵר בְּבִר (פִּרְשָׁה פ' ו' ב' ד') וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר , אִישׁ מִצְרַיִם , גִּבּוֹר עָרוֹם (ר"ל אִישׁ מִצְרַיִם
מוֹתֵר , אֵלֶּה שְׁנֵי הַדְּוִיעֵי שְׁהִי אִישׁ מִצְרַיִם בְּחַמֶּשֶׁת אֲשֵׁרִים בְּחַמֶּשֶׁת) , וְהֵם הוֹתֵת
עֲרוּשׁוֹתֶיהָ , אֲמַר כָּכֵל מִקּוֹם גְּרוּמֵי (פ' אִישׁ לְבָן) מוֹכֵר כּוֹשֵׁי וְכֹאֵן כּוֹשֵׁי מוֹכֵר גְּרוּמֵי אֵין זֶה
עַבְדָּה׃ אֲמַר לָהֶם הַבִּיאוּ לִי עֲרֹב , וְיִתֵּן לְשׁוֹן מִיָּד זֶה אֵלֶּה עֲרֹב , הֵיךְ מִד' אֵל אֲנִכִי אֲעַרְבְּנוּ מִיָּד
תְּנַקְטוּ (לְקַטֵּן מ' ג' ט'), עַל כֵּן אָמַר מִיָּד הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים ע'כ', וְכֵן תְּרַגְס יב' ע' מִיָּד
הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים בְּעַרְבֻתָם מִן עֲרַבָאִי׃ וְהִנֵּה הַרְשָׁב'ס' ל' שֶׁלֹּא רָאָה אֶת סֵפ' הַיִּשָּׁר הַשְּׂתָכָל בְּעוֹמֵק
פּוֹטוֹ אֶל מִקְרָא , וְכוּיִן אֶל מִקְרַת הַדְּבָרִי הַמִּסּוּפֶרִי׃ אֵם , חֶן מִהַמִּדְיָנִים שֶׁשָּׁב גַּם הוּא כִּי
הֵם הַמִּדְיָנִים , וְכִנְרָאָה שֶׁכֵּן הוּא דַּעַת הַתְּרַגּוּמִים , וְעִיִן לְהִלָּן בְּפִסּוּק וְהַמִּדְיָנִים מִכְּרוּ אוֹתוֹ
וַיִּ

(כט) אלו ראובן צור גרובע צוריק קאם, אונד ווסף ניכט מעהר אין דער גרובע וואר: צעררים ער ווינע קליידער: (ל) קעהרטע צו ווינען בריי דערן צוריק, אונד שפראך, דער קנאכע איזט ניכט רא, איד אכער, וואָ זאָרלל איד היז? (לא) ויא נאמען יוסף? ראָק: של אכטעטן איינען ציגענבאָק, אונד טונקטען דען ראָק אין דאָ בלוט: (לכ) לים ען דעם בונטען ראָק

כט וישב ראובן אל הכור והנה יהיו יוסף בכור ויקרע את בגדיו: ל וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא: לא ויקחו את כתנת יוסף וישחמו שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם: לב וישלחו את כתנת

הפסים

רש"י

תרגום אונקלוס

(כט) וישב ראובן ובמכירתו לא היה שם שהגיע יומו לישא את אביו, ד"א עסוק היה בשקו ובתעמיתו על כלבול יצועי אביו: (ל) אנה אני בא אנה אנרח ונעדרו של אבא: (לא) שעיר עזים דמו דומה לשל אדם: הכתנת זה שמה וכשהיא דבוקה לתיבה אחרת עינו וטבלו ית כיתנא בקמא: (לכ) וישלחו ית כיתנא

(כט) ותב ראובן לגובא והא לית יוסף בגובא וקוע ית לבושיהו: (ל) ותב לית אחיהו ואמר עולימא ליתיהו ואנא לאן אנא אתי: (לא) ונסיבה ית כיתנא דיוסף ונכיסו צפיר כר

באור

וג' מה שאפרש שם ע"פ פשוטו של מקרא: (כט) וישב ראובן אל הכור, ובמכירתו לא היה שם שהגיע יומו לישא את אביו, ד"א עסוק היה בשקו ובתעמיתו על כלבול יצועי אביו (רש"י), ודבריו האחרונים הם כנ"ר: (ל) ואני אנה אני בא, אנה אנרח ונעדרו של אבא, וכתב הראב"ע הזכיר אבי ב' פעמים והאחד רב רק דרך הלשון כך עכ"ל, וכבר כתנתי בהקדמה ובבאורי כמה פעמים שייכפל הכני לזקן כונת הענין ולהורות יותר על שלילת ההפך, ופה יורה על שלילת התרעמות על שאר אחיו, כי נעבור שהוא בכור לא יתלה הסרחון אלא בו כי ישמעו אליו אחיו הקטנים מוננו, ולא"ה ואני (ולא אתם) אנה אני בא, וכן מתורגם כל"א (איד אנה וואו זאלל איד היז?) (לא) ויטבלו, הטבילה קרובה לענין הרחיבה, אך הרחיבה היא רק לנקות הדבר והטבילה היא שימת דבר היבש בדבר הלח כולו ומוקנתו בין לנקותו בין להפך: ה'כתנת, זה שמה וכשהיא דבוקה לתיבה אחרת כגון כתנת יוסף, כתנת פסים כתנת כד, כקוד כתנת. (רש"י), ומסתבר כדבריו נעבו' שלא נמשא בכל הוקרא כתנת בנפרד ולא כתן רק שג' משקליש' לזה השם, א' כתנת, ולא ישתנה בכנים ובכניו כמו את כתנתו, וילגשם כתנת (ויקרא ח' ג), כי המשקלים הדנושים לא תשתנה בהם תנועת פ' הפעול, נעבור דגש ע"פ, רק חולס התי' כשתנה לק"ח תולדתו, ומשקל הב' כתנת שונאטה נסמיכות, ויהי הנפרד נ"כ כתנת (אף שלא נמשא, מפלס נחישת, קשרת שנמשא'ס כן גם בנפרד), ומשקל הב' כתנת נעבור שנמשא את ה'כתנת שם (שמות ל"ט כ"ז), ואינו פשוט, נעבור ה"ה הידיעה שנמשא, רק ששתיה מושכת עמה אחרת את

הכתנת

הפסים ויביאו אל-אביהם
 ויאמרו זאת מצאנו הפרגא
 הכתנת בנד הוא אס-לא :
 לנ ויבירהו יאמר כתנת בני היה
 רעה אכלתהו טרף טרף יוסף :
 לנ ויקרע יעקב שמלתיו וישם
 שק במרחניו ויתאבל על-בניו
 ימים רבים : לה ויקמו כל-בניו
 וכל

ראק איהרעם פאטער איבר-
 ברניגען, אונד זאגען, דויען
 האכען וויר געפונדען : ער-
 קעננע ראך, אָב עז דיינען
 זאָהנוראָק וויא, אָדער ניכט :
 (לג) ער ערקאנטע איהן,
 אונד שפראך, עז איזט דער
 ראָק מיינען זאָהנ, אַיין
 ווילדען טהויר האָט איהן
 געפֿרעסען : יוסף איזט צער-
 ריסען וואָרדען : (לד) יעקב
 צעררים זיינע קליידער,
 קלעגטע איינען זאָק אום זיינע
 לענדען : אונד טרווארטע
 אום זיינען זאָהן לאַנגע צייט :
 אונד

(לה) אללע זיינע זאָהנע

רשי

תרגום אונקלוס

רפסי ואיתאו לות אבותיו ואמר
 נא אשתמוך עפון הכתנתא
 דפרד היא אס לא : (לג) ואשתמוך עה
 נאמר כתנתא דפרו חיתא בישתא
 אכלתיה טקטל קטיל יוסף : (לד) וקוע
 יעקב לבושוהו נאמר שקא כחרצית
 ואתאבל על פריה יומין סגיאין :
 (לה) וקמו כל בנותי וכל

אחרת כגון כתנת יוסף כתיב כתנת כד
 נקוד כתנת : (לג) ויאמר כתנת בני היא
 זו : חיה רעה אכלתהו כגנבה זו רוח הקודש
 סופו שתתגר' זו אשת פטיסר ולמה לא גלה לו
 הקב"ה לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה
 ושתפו להקב"ה עוהם אבל ינחק היה יודע
 שהוא סי אמר הייך אגלה והקב"ה אינו רוצה
 לגלות לו : (לד) ימים רבים כ"ב שנה
 משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים שנאמר
 יוסף בן שבע עשרה שנה וכו' וכן ל' שנה היה
 בעמדן לפני פרעה ח' שני השבע ושנתים
 הרעב כשנא יעקב

באור

הכתנת כתנת אס : (לב) וישלחו את כתנת הפסים ויביאו אל אביהם, בנזוי או
 וביאו השלושים המביאים כי שלחו אותה ועודם בדותן ואמרו זאת מצאנו הכר נא או שלחיה ל
 חנרון לבית האחד מהם ובנזואם הכניסוה לפני אביהם ואמרו לו זאת מצאנו וכל זה להתנכר
 בעיניו כי אס שתקו היה חושד אותם לאמר אתם הרגתם אותי כי ידע קנאתם בו, ויש מפרשים
 ושלח שתקעו בה השלח לקרעה במקומות רבים כדמות שני סיות מלשון בשלח יעברו (איוב ל"ו
 א'ג) (וכפ"י ר"ע ספורנו והרד"ק בשרשים שרש שלח נזם יש מפרשי), וטעם הפסים כי שלחו
 אותה שיכירנה בפסים אשר עשה לו (הרמב"ן) : (לג) כתנת בני, היא זו (רש"י) :
 חיה רעה אכלתהו, כאשר נראה מן הדם שעל הכתנת : טרף טרף יוסף, מחובר פה
 המוקד מבנין הקל עם העבר מבנין פעל, כי ראוי להיות הטי"ת בקטן וכשתל' לחולם בעבו'
 הר"ש שאיננה מקבלת דגש כו' וטו"ק וטפ"ק (ויקראו כ"א) : (לד) שק, השק
 הוא לבוש צמר או חנור צמר ילבש אדם
 אותי על צמרו והוא פחות ועבה וקשה כי
 צעת הצמר והאבל ילבש אדם אותו או יחנור, ואפשר שיהיה שרש שקק והדגש בכתנור ויכית'
 (רד"ק בשרשים שרש שק) : ימים רבים, כ"ב שנה משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים שנא'
 (1) לו א א 36 עסף

אונד טאָבער טראַטעו אויף ,
איהן צו טראַטעו , ער
ווייגערטע זיך אָבער טראַטעו
צו לאַסען , אונד שפראַך ,
איך ווערדע פֿילמעהר צו
טיינעם זאָהן טרוואַרנר אין

וְכָל-בְּנֵי-לֵוִי רַחֲמָנוּ וַיִּמְנָעוּ
לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֵרָד אֶל-
בְּנֵי אֲבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְדָּ אֶתֹּ אָבִיו :

והמדתים
דיא גרוֹפֿט פֿאַהרען : אַלזאָ בעוויינטע איהן זיין פֿאַטער : דיא

רש"י

תרגום אונקלוס

יעקב למִּזְרֵי הרי כ"ב שנה כנגד כ"ב שנה שלא
קיים יעקב כבוד אב ואם כ' שנה שהיה בבית
לבן וב' שנים בדרך נסובו בבית לבן שנה וחמי
בסוכות ושנה חדשים בבית א חנה ששנה ללבן
זה לי עשרים שנה בביתך לי הן יוספי ללקות
כנגדן : (לה) וכל בטמיו : ר"י אומר אחיות
תאשו' טולדו עם כל שבע ושבע וכשלוס : ר'

וְכָל בְּנֵי לֵוִי לְנִחְמוֹתֶיהָ וְסָרִיב לְקַבֵּלָא
תַּחְמוֹטִין וְאַטֵּר אֲרִי אִיחוֹת עַל כִּרְי
כִּד אָבִיקֵא לְשִׂאוֹל וְקֵבֵא יִתִּיה אֲבוּדִי :

נחמיה אומר כעניות היו אב מהו וכל בטמיו
כלותיו

באור

יוסף בן שבע עשרה שנה וכו' וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה ושבע שני השבע ושנתים
הרעב כאשר יעקב למזרזים כו' בהתודע יוסף אל אחיו אמר כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ
ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר (לקמן מ"הו') , הדי כ"ב : (לה) וכל בנחיו , הראשון
והרמזן פ"י בתו ובת בנו , והגורכ"ו זה בעבור בנפשו שהוא לשון רבים ולא הו' לו רק בת אחת
דינה בת לאה , אבל לא נמחלו לו ננות בניו רק שתיים יכבד בת לוי ושרח בת אשר , והנה יכבד
על דעת חו"ל לא טולד' עד בוא יעקב למזרזים בהיותו בין החמות , ושרח לדעת אונקלוס נפ'
פינחס בפסוק ואם בת אשר שרח (במדבר כ"ו מ"ו) , לא חיתה מתו רק בת אשר כאשר הביא
שם הרמזן בוסח ת"א , ואם בת אחת אשר שרח , ולכן נאמר נפ' ויגש ובני אשר ימנה וראה
וישו ובקריעה ושרח אחתם (לקמן מ"ו י"ז) , לפי שלא חיתה רק אחתם מן האם ולא בת אשר ,
וכן סופה נכ' הישר שהדורה בת חנימאל בן עברון שם אחת אשר הביאה עמה מעבר הנהר אחת
סרח בתה , והיתה בת שלש שנים , ותגדל הנערה בבית יעקב ע"ג , והרמזן ו' לכתב בסוף
דברינן וייתכן שיכנס בכלל הוב גם כלותיו עמתן כי בכלל הבנות יקראו גם הכלות כן לו
כמחלו חכמי' אין חדם נלוגע מלקרוא לכלותיו בנותיו , וכן אמרה נעמי לכלותיה , שבעה בנותי
(רות א' י"א ו"ב) , א בנותי (שם י"ג) , לכי בתי (שם ב' ב') , ואינני רק דרך חנה בלבד כמו
הלא שבעת בתי (שם ח') , (ר"ל שאינני נאמר חמותה רק מאמר בעו איש נכרי , וקראה בתי
דרך חנה) עכ"ל , והו' דעת ר' נחמיו' בצ"ר והיא תסכי' לפשוטו של מקרא : כי ארר , לא
אנחס אלא ארר על בני אבל שאלה : (הרשב"ם) , הנה יפרש מלת כי שאחר שרש מאן בלשון
אלא כמו כי שאחר מלת לא , כמ"ש בפ' וירא על ויאמר לא כי נחמת (לעיל י"ח ט"ו) , כי
ענין מאן הוא בדבור או במעשה וכו' יבדל מפעל לא חנה , כי לא חנה הונס על הרמזן
והמחשבה , והמאן על הבטוי והמעשה , והי' כאלו אמר ויאמר לא אנחס , כי אם ארר
וגו' , וכן תרגם המתרגם האשכנזי : אל בני , כמו על בני והרבה אל משמשין בלשון
על , אל שאול ואל בית הדמים (שמואל ב' כ"א א') , אל הלקח ארון האלהים ואל חמיה ואישה
(שם א' ד' כ"א) : (רש"י) , וענינו כמו נעטר בני , אבל אונקלוס מתרגם , לכרי , וכן
יב"ע , לות ברי , מפרשי' אל כפשוטי , על דרך ויאסף אל עמיו (לקמן כ"ה ס') , ועוד
רבים , ובלשון זה אמר דוד על הילד אשר נת לו , אני הלך אליו והוא לא ישוב אלי (שמואל
ב' י"ב כ"ג) , וכן תרגם המתרגם האשכנזי : שאלה , כפשוטו לשון קבר הוא , נאכלי
אקבר ולא אתנחם כל ימי , וכ"מ יב"ע , לכי קבורתא , וכן מתורגם בל"א : ויבד אחר ,
עניט עליו : אביו , לפי פשוטו הוא יעקב , והוא כלל שאחר הפרט , ולכן מתורגם בל"א
אלא

והמדגנים מכרו אתו יאל
מצרים לפוטפר סרים פרעה
שר הטבחים: ז פ
רכיעי

(ל) ריא מדנים פערקויפטען
איהן נאך מצרים: אן פוטיפר,
האפכעדיהנטען רעו פרעה,
פירוטען דער לייבוואכע:
אום

תרגום אונקלוס

רשי

(ל) וימרגנאי זבינו יתיה למצרים
לפוטפר רבא דפרעה רב קטוליא:
והוה

כלותיו שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו
ולכלתו בתו: וימאן להתנחס: אין אדם
מקבל תכחומין על החי וסבור שמת שעל המת
נגורה גורה שיסתכח מן הלב ולא על
והרבה אל משמשין בלשון על: א שאול וא בית
הדמים (שמואל ב' כ"ח) אל הלקח ארון האלים וא שמה יאשה (שם א' ד'): אבל
שאלה כפשוטו לשון קבר הוא באבלי אקבר ולא להתנחס כל ימיו ומדרשו גיהנם סימון זה
היה מסור בידו מפי הגבורה אם לא ימות אחד מנבני צמיו ועבטת חני שאיני רואה גיהנם:
ובך אותו אביו ינחם זוכה היה מפני נרתו של יעקב אבל לא היה מתאבל שהיה יודע
שהוא חי: (לו) הטנחיס: שוטעין בהמות במלך:

באור

(אלא בוויינטי), והרש"ס כתב ויבך אתו אביו, כלומר זמן מרובה, ולפי שהוא מיותר
דרשו ספרים אביו ינחם, אף כי היה יודע שלא נהרג עכ"ל, כי ינחם הי' עדיין חי כי לא מת
בזה אחר י"ב שנה אחר מוכירת יוסף, וכתב רש"י שיתחם הי' זוכה מפני נרתו של יעקב אבל
לא היה מתאבל שהיה יודע שהי' חי, וכן תוב"ע על ינחם: (לו) והמדגנים, כבר הארכתי
בבאור המדגים למעלה בפסוק ויעברו האנשים מדגים וגו': אל מצרים, כמו במצרים,
וכן ויחר אף בלק אל בלעם (במדבר כ"ד י'), פי' בבלעם, קבר אברהם את שרה אשתו אל
מערות שדה המוכפלה (לעיל כ"ג י"ט), כמו במערות, ודגים כן: סרים פרעה, הרד"ק
בגמ' שרש סרס כתב שהם המסורסים (אלא יתאו אל אשה), ופוטפר סרים פרעה היה
סרים נשים ולא סרים הגיד לפיכך היתה לו אשה, ויש סרים שענינו שר וממונה, והיו
כדיסים צריכין מלך בבבל (ישעי' ל"ט ז'), וכן תרגם יונתן ויהוה רבנן, וכן תרגם אונקלוס
פוטפר סרים פרעה, על שני סריסין (לקמן מ' ב'), סריסי פרעה (שם ז'), רבנן
עכ"ל, וכן תרגם פה יב"ע, וכן מתרגם ב"א (האף נדיהנטען), וכתב ר"א בחור בנמוקיו
לספר השרשים (שם), כי לא נמנעו המשרשים נקראים סריסין רק בזמרים ובגל ופרס
ומדוי כי באותן הארצות רוב משרתי המלכים הם מסורסים עכ"ל: שר הטבחים, שוטפי
בהשות המלך, לשון רש"י, וכן וירס העבד (שמואל א' ט' כ"ד), לרקחית ולטבחית (שם
ח' יג'), אבל יותר קרוב דעת אונקלוס (שתרגם רב קטוליא), בעבור היות בית הסהר
בנינו ומנינו עבדיה להריגת האנשים, הכיט לבנו מטבח (ישעי' י"א כ"א), טבחית לא
חוללת (איכה ב' כ"א), וראיה לדבר הכתוב בדניאל לאריוך רב טבחית די מלכא די נפק
לקטלה לחכימי בבבל (דניאל ב' י"ד) (הרמב"ן), וכ"ת יב"ע והירושלמי, רב סטוקלטרין,
וקח בלשון רומי הממונה על הריגת בני אדם, והרד"ק בשרשים שרש טבח הבוא כלס תקת
ענין אחד שהוא הזביחה קנתם זביחת הבהמות וקנתם זביחת בני אדם, אבל רבי יוסף
חלק מהם לענין ביטול וכן עשו רוב המפרשי' ודעו אותם ללשון הערב שאומר למבטל הבשר
ענך והקמית בעברי כ"ף בערבי, והמתרגם האשכנזי שתרגם (פירשטען דער לייבוואכע)
בי מלפנים היו מנהג מלכי ארצות ישמעאל וערב (וברבניא) שהאנשים השומרים ראש
בעלך היו ג"כ ממונים על הריגת בני אדם מחיבי מיתה, ועם שבער בטל המנהג
קוה באתן ישמעאל, עדיין הוא נוהג (ברבניא) אבל קטרי (מחוקק):